

Nr 3
2010

HUNGARO

TIDNINGEN FÖR DIG SOM ÄR INTERESSERAD AV UNGRARE OCH UNGERSK KULTUR

Prinsessan gifter sig

Sällskapet för
ungersk
litteraturs
teckningstävling
SID 13

Förord till alla fans

Nr 3/2010

[INNEHÅLL]

HUSET - 6	3
Musik på duk – Ferenc Flamm	5
Katalin Szegedi, illustratör	6
Kulturhuvudstaden Pécs	8
Sture Hermansson, honorärkonsul	10
Ungerska scouter i världen	12
Prinsessan gifter sig	13
Move & Walk tar ett steg till	14
HF:s eldsjäl prisas	15
Tantrix-mästaren Attila Mikulán	16
Påskägg från Transsylvanien	18
Danyi 20	
Kunskapspriset till Attila Szabó	21
Kunskapsturism till byn	24
Hasse Nylén besöker Zugló	26

Nästa nr: oktober 2010

HungaroFans

Tidningen om ungrare
och ungersk kultur
Utgivare av Sällskapet
för ungersk litteratur
www.sful.se

**Chefredaktör och
ansvarig utgivare:**

László Sall
laszlo.sall@comhem.se
070-263 02 58

Grafisk form och layout:
Ujvari Text & Form
info@ujvari.se

Tryck:
Move & Walk, Göteborg

På omslaget:
"Prinsessan gifter sig",
av Kevin Horváth, 10 år

HungaroFans har blivit en tidning att räkna med! I detta nummer träffar vi två ungerska mattelärare som i var sitt land blivit uppmärksammade för sina pedagogiska bidrag utöver det vanliga.

Sedan förra numret av HungaroFans kom ut, har SFUL varit med och genomfört ett antal aktiviteter som enligt vår stadga skall främja den ungerska litteraturen i Sverige. Mer om dessa kan ni läsa på vår kontinuerligt uppdaterade hemsida: www.sful.se.

Två aktiviteter måste ändå lyftas fram ur mängden. I februari var vi med i Stadsbibliotekets *Kulturkafé*, samt deltog under våren i både planeringen och genomförandet av *hu.se.t*, den 6:e ungerska veckan i Göteborg (se äv. nästa sida). Några av de mest lyckade arrangemangen under denna kulturvecka var Katalin Szegedis utställning på *Bokskåpet*; presentationen, tillsammans med översättarna, av volymen "Två ungerska poeter" i Stadsbibliotekets *Poesibörna*, samt Ove Berglunds lansering av sin senast översatta diktsamling, Miklós Radnóti: Krig, död, kärlek i Judiska Församlingens lokaler.

I år är Pécs en av de europeiska kulturhuvudstäderna. För dem som inte känner till denna pärla i södra Ungern, har vi en presentation av staden längre fram i tidningen. SFUL vill vara tidlös, samtidigt som vi vill leva i nuet. Därför har vårt lilla sällskap varit med och utlyst en internationell teckningstävling för barn och ungdomar. De bästa inskickade bidragen visades på Galleri Cosmopolitan i juni, och åker nu ut på en vandringstutställning i Europa.

I *HungaroFans* förra nummer (sid. 6) undrade vi var någonstans i Sverige ligger det ungerska huset som bilden föreställde. Huset finns på *Mannaminne* i Nordingrån i Kramfors kommun. Självklart finns det mycket mer att läsa i denna tidning som, ni vet, är något att räkna med!

Jag vill tacka alla er som på ett eller annat sätt bidragit till att detta tredje nummer av HungaroFans kom till!

LÁSZLÓ SALL
ORDFÖRANDE I SFUL

Restaurang Göta Älvo med kökschef Lena Lystrand i spetsen
bjöd även i år på ungerska specialiteter.

Hu.se.t – för 6:e gången

Känslorna svällde, och det gjorde även våra bröst, av stolthet. Så kan man bäst sammanfatta årets upplaga av hu.se.t, den 6:e ungerska kulturveckan i Göteborg, liksom all den glädje och spänning som vi genomlevde i samband med den. Hu.se.t-arrangemanget samt Ungerska kulturföreningen „Körösi Csoma Sándor” har numera hunnit bli erkända inslag i Göteborgs kulturliv, och i år hade därmed också antalet svenska deltagare slagit rekord.

Kulturveckan började den 8 april, då en av Ungerns främsta bokillustratörer, *Katalin Szegedi* (se äv. s. 6) ställde ut sina verk i bokhandeln Bokskåpet. Intressant i sammanhanget är att hon tidigare hade föreslagits till ALMA-priset (Astrid Lindgren Memorial Award).

På Folkmusikféet dagen därpå var det folkdansbandet *Kákics* som gjorde en otrolig succé. Musikerna inte bara sjöng och spelade, utan höll även sagostund för barnen, och på kvällen uppträdde kollektivet med ett program om den ungerska revolutionen år 1848. De som ville hade möjlighet att prova på och lära sig både ungerska och svenska folkdanser – de sistnämnda till *Kärlekskollektivets* toner –

och musiken dånade till långt efter midnatt.

Den officiella invigningen ägde rum den 10 april på Galleri Cosmopolitan, i närvaro av Ungerns ambassadör *Gábor Szentiványi*, Ungerns honorärkonsul i Göteborg, *Bengt Halse*; *Attila Csata*, ordförande för värdföreningen „Körösi”, samt *Anna Johansson* från Göteborgs kommun, *Ádám Kovácsnay* från Ungerska Riksförbundet och *Cecilia Magnusson* från Moderaterna i Göteborg. Knappt några timmar efter det officiella startskottet var vi redan igång på Redbergsteatern, där publiken bjöds på en enmansföreställning om Ingmar Bergmans liv, framförd av skådespelaren *László Takács Pozsonyi* från Nationalteatern i Győr.

På söndag var Norska sjömanskyrkan helt fullsatt inför den ekumeniska gudstjänsten, som leddes av den katolske prästen *István Jelenits* från Ungern och den reformert-unitariske *Pál Molnár-Veress* från Sverige. Sammankomsten avslutades med fika med ungerskt hembakat. Kvällen fortsatte med Diktens dag, som vi firade genom att minnas den kristna poeten *János Pilinszky*. Våra led-sagare genom kvällen var *István Jelenits*, som denna gång i sin egenskap av lärare i litteratur berättade om poetens leverne. ➔

→ Skådespelaren *Péter Dóczy* som framförde dikter av Pilinszky.

I den Judiska Församlingens lokaler den 12 april välkomnade vi den för oss numera välbekante *Ove Berglund*, som entusiastiskt och oförtröttligt fortsätter att klä om den ungerska litteraturens pärlor till svensk språkräckt. Han presenterade sitt senaste arbete, en samlingsvolym av Miklós Radnótis dikter, samt berättade om författarens tragiska öde. Denna tillskott av Ove Berglunds översättargärning hade föregåtts av hans tolkningar av Attila Józsefs, Mihály Babits, Sándor Kányádís och Sándor Weöres verk.

Akademikern *Mihály Hoppál*, vida berest genom Orienten, höll ett fascinerande föredrag nästa dag om shamanism, samt om ungrarnas ursprungliga hemland och om folken som idag bor där. Föredraget kryddades med filmvisning om shamanernas invigningsriter.

Kvällen därpå, efter att ha fått beundra den tidigare musikern och numera konstnären *Ferenc Flamm*s utsädda verk i entréhallen, var det *Mendelssohns Kammarorkester* från staden Veszprém i Ungern som bjöd oss på fantastiska klanger i Konserthuset. Orkestern, som grundades 1985, har rest och spelat världen runt, och gästade nu även oss. Violonisten och orkesterledaren *Péter Kovács* rönt enorm success med sin virtuositet samt sitt känsliga och skickliga sätt att spela, som givetvis förutsätter att alla andra orkestermedlemmar också bemästrar sina egna instrument till fulländning. Publikens uppskattade emsblens bravur och krävde flera extranummer, som förhöjde stämningen ännu mer. Förhoppningsvis får vi fler tillfällen att njuta av *Mendelssohns Kammarorkester* även i framtiden!

Den nyutkomna diktsamlingen „Två ungerska poeter” fick ett lyhört mottagande av en skara intresserade läsare och lyssnare. De två framstående poeterna, *Mónika Mesterházi* och *Anna Szabó T.* resonerade kring översättningar och litteratur vid två olika tillfällen under veckan, i sällskap av bland andra översättarna *Anna* och *Per Svenson*, samt utgivaren *Elzbieta Jasinska Brunnberg*.

Barndansgruppen *Värvindar* uppträdde traditionsenligt även i år, och visade upp både sin skicklighet och en bukett ungerska folkdanser, och var lika bejublade av familj och vänner som alltid.

Den musikaliska stafettpinnen togs över

av *Mónika Hoffman*, som för kvällen bjöd publiken på jazzsång inför ett fullsatt auditorium. Svenskfödda *Monika* slog igenom i Ungerns motsvarighet till Idol för ett par år sedan, och sedan dess bor och arbetar hon i Budapest, men är en efterfrågad underhållare världen över. Kvällen till åra uppträdde hon med låtar på både engelska, ungerska och svenska, följsamt akkompanierad av trion *The Swedish Knights*. Vi hoppas innerligt att hon blir en återkommande gäst hos oss.

Bio ingick förstås i Kulturveckans program, och visningarna ägde rum på Hagabion. De intresserade kunde se filmen „Häxir-
kel” om det gyimesiska csango-folkets slutna samhällen, samt dokumentärfilmen „Puskás Hungary” om den världskände ungerske fotbollsspelaren.

Restaurang Göta Älv med kökschef *Lena Lystrand* i spetsen bjöd även i år på ungerska kulinariska specialiteter, uppbackade av traditionell ungersk färgskala och dekoration i lokalen. Restaurangen finns i Ericssonhuset, och för oss ungrare var det väldigt spännande att förutom den vällagade maten även njuta av synen på den blandande skara japaner, engelsmän, svenskar, italienare och amerikaner som verkade uppskatta rätterna minst lika mycket som vi.

I år var det inte bara ungersk kultur, utan även dito vetenskap som fick plats inom programmet. Vetenskapsfestivalen gästades nämligen av en handfull vetenskapsmän från Ungern – de som lyckades komma fram flygproblemen till trots, vill säga: läkaren *Gabriella Hegyi*, psykologen *Miklós Fodor* och geografen *Zsuzsanna Váradi*.

Allt som allt är det inte att undra på att de ungerska göteborgarna lyser av belåtenhet efter denna lyckade satsning av årets upplaga av hu.se.t. Vi har ju all anledning att vara stolta över att ha kunnat visa upp denna överdåd av ungersk kultur: musik, dans, litteratur, konst, film, kunskap och inte minst kärlek. Ordförande *Attila Csata* och projektansvarige *László Sall* har även denna gång lyckats lägga fram ett gediget program – och lägga ner ett enormt arbete för att få till det.

Sakteligen börjar så även nästa års hu.se.t, med det inplanerade firandet av föreningens 20-årsjubileum, ta form. Det kommer att bli den 7:e i raden...

LÁSZLÓ MARÓTI

Musik på duk

Målningar av Ferenc Flamm

“Göteborgssviten”, en serie bestående av femton oljemålningar inspirerade av repetitioner och konserter på Musikhögskolan, ställdes ut inom ramen av Ungerska kulturveckan i april, påpassligt i Konserthusets foajé. Konstnären Ferenc Flamm är ursprungligen musiker, som flyttade till Göteborg för drygt trettio år sedan och fortsatte sin yrkesbana som grafisk designer och konstnär, idag med en hel rad utställningar bakom sig. Hans ambition är att hylla musiken och att vara en länk i inspirationens kedja.

Ferenc Flamms målningar har sitt ursprung i den gnista som ligger till grund för allt kreativt skapande. Den stund av inspiration som är universell för såväl tonsättare som konstnärer, författare och poeter, i stort sett alla kreativa, skapande människor. Det är också denna inspiration som sammanlänkar och manar oss till att titta på vad människor har skapat tidigare, och nästan tvingar oss att ge vår egen bild av denna känsla.

Det är alltså det som ligger till grund i Ferenc Flamms målningar. Utgångspunkten är stunder då han har inspirerats av musik, och det är dessa ögonblick han vill förmedla genom sin konst. Hans vision har varit att fånga musiken på duk. På målningarna ser vi

musiker mitt i den skapande processen; musiker som övar eller vilar mitt under en repetition. Även om musikerna vilar för en stund så är de vilande i musiken, inte från den. Med sina sinnen är de fortfarande kvar i musiken och är upprymda av det som ljuder omkring dem.

Dessa tidlösa, monokroma bilder andas inte bara stillhet och ro, utan även ödmjukhet inför det som har fått kompositörer i alla tider att tonsätta mänskliga emotioner och som får de efterkommande generationerna att vilja spela musiken eller på nytt tonsätta samma känslor. Samma känsla som får människor att vilja lyssna på musik, se konst eller läsa böcker.

Verken räknas, genremässigt, till figurativt måleri. Det som gör att de här målningarna blir mer än bara avbildningar av människor eller illustrationer av musiker, är deras förmåga att förmedla sinnestillstånd. Detta är egentligen nyckeln till Ferenc Flamms målningar.

Ferenc Flamm målar med säker hand, allt är på sin plats, inget känns överflödigt. Tack vare kompositionen känns det som vi betraktare befinner oss mitt i orkestern. Gestaltningen av figurerna är sammanfattande, trots det tror jag att Göteborgs Konserthus frekventa besökare säkert känner igen några av personerna (Gustavo Dudamel, Neeme Järvi, Masayo). ➔

Katalin Szegedi är en ungersk barnboks-illustratör med över 20 tecknade böcker i bagaget. Hon är född 1963 och bor idag nära Budapest med sin familj. Hennes konst är lätt igenkännbar för läsarna; dessa svävande, drömlika, eteriska figurer baserade på kollageteknik befolkas ett alldeles eget Underland; en egenbyggd, förtrollande och helt unik sagovärld.

Katalin Szegedis illustrationer uppskattas av den lyhörda publiken, men även av branschen: hon har vunnit en rad priser för sina bilder, både i Ungern och utomlands, och har

bland annat varit nominerad till det svenska ALMA-priset. Nu senast var hon aktuell med ett Sverigebesök inom ramen av hu.se.t, den 6:e ungerska kulturveckan i Göteborg, och den nyligen utgivna boken om Rapunzel, vars illustrationer ställdes ut på Bokskalet i april.

– *Rapunzel kom ut i Sydkorea först. Hur kom du i kontakt med det koreanska förlaget Kyorwon?*

– Jag kom i kontakt med dem på samma sätt som med de andra utländska förlagen, på bokmässan i Bologna. Som illustratör går man från monter till monter, och visar sin portfolio. Det känns väldigt förödmjukande, för i 98 procent av fallen blir man refuserad.

➔ Målningarna är alltså inte överarbetade, vilket lämnar plats åt betraktarens fantasi, och gör oss delaktiga.

Lätthet, flyktighet, atmosfär är bara några ord som dyker upp i huvudet när jag tittar på verken. Ord som också passar bra till att uttrycka sig om musik, eller inspiration för den delen. Inspiration som en vag känsla av något överväldigande. Något man inte riktigt förstår sig på, men ändå gör ett försök till att beskriva.

Det ligger ett atmosfäriskt gyllene skimmer i dessa tavlor som medlar musikaliska klanger. En stund då både musiker och publik känner att man är en del av

något större, något som lyfter en ur vardagen.

Publiken, som efter vernissagen fortsatte in i konsertsalen för att lyssna till den ungerska Mendelssohns Kammarorkester som gästspelade i Göteborg vid samma tillfälle, har förhoppningsvis lyckats få en glimt av vad som ligger bakom en musikalisk föreställning, och även en bredare bild om hur inspirationen kan länka ihop alla konstarter och resultera i vad vi kallar kultur. Ger dessa tavlor inspiration till vidare skapande, oavsett konstform, har Ferenc Flamm nått sitt mål, och all den tid, arbete och koncentration som ligger bakom målningarna har varit värt besväret.

BOTOND BOKOR

➔ Som tur är finns det en enorm vägg på bokmässan, där illustratörer får hänga upp sina affischer. Det är en väldigt bra möjlighet. Tänk vilken fullproppad vägg detta är! Där har flera tusen illustratörer hängt upp sina affischer. Förlagen som letar efter illustratörer tittar igenom och kontaktar dem som de tycker mest om. Jag har fått kontakt med många utländska förlag på det här sättet.

– *Så det koreanska förlaget sökte upp dig när de såg ditt material på väggen?*

– Nej, den gången var det faktiskt tvärtom. Vi träffades i Bologna. De hade en annons på den där väggen att de letade efter illustratörer och jag sökte upp dem som en av många andra illustratörer. Vi stod där i kö och när det var min tur sa de att de tyckte väldigt mycket om mina illustrationer och att de skulle söka upp mig. Det gick några år, jag hade redan glömt det hela när förlaget Kyowon plötsligt hörde av sig och sade att de planerade ge ut en serie klassiska bilderböcker och att jag skulle få chansen att illustrera en av dem.

– Varje bilderbok i serien var en klassisk saga från världslitteraturen och illustratörerna skulle vara från olika delar av världen. De valde mig för att illustrera Rapunzel. Så gick det till. Därför är det bra att vara på bokmässan i Bologna.

– *Rapunzel kom ut i Korea 2005 och i Ungern 2006. Sedan dess har du illustrerat många barnböcker i Ungern och du har jobb i flera år framåt. Har du någon favorit bland dina böcker?*

– Ja, utan tvekan Alice i Underlandet. Men jag tycker också väldigt mycket om bilderboken Királylány születik (En prinsessa föds) som är en av de senaste jag illustrerat.

– *Har du någon favoritillustratör?*

– Många. För att nämna några namn: Lisbeth Zwerger, Dusan Kallay, Maurizio Quarello, Rebecca Dautremer, Gabriel Pacheco.... Det finns många bra ungerska illustratörer också, bland dem är min favorit Edit Szalma.

– *Känner du till några svenska barnboksillustratörer?*

– Ja, den förste jag kommer att tänka på är Lars Oluf Kolsrud. Ett annat svenskt förlag (Lindskog Förlag) har tidigare givit ut en annan bok som jag illustrerat (Flabelino och flickan som inte ville sova), och där blev jag uppmärksam på honom. Ett norskt förlag gav också ut mina illustrationer i en sagosamling (Eventyr fra Jordens Hjerte) med sagor från

olika länder där varje saga illustrerades av en konstnär från respektive land. Jag illustrerade den ungerska sagan och Sara Lundberg den svenska sagan.

– En annan illustratör är Sven Nordqvist som är väldigt populär även i Ungern, jag tycker väldigt mycket om hans bilder. Naturligtvis känner jag också till den berömda svenske målaren Carl Larssons illustrationer. Men min favorit är Pija Lindenbaum. Första gången jag lade märke till hennes böcker var på bokmässan i Bologna.

Priser och utmärkelser:

- Hon vann det högsta ungerska bokdesignpriset "Den vackraste ungerska boken" (Szép Magyar Könyv) tre gånger för följande böcker:
Ludwig Bechstein: Az elvarázsolts királykisasszony (2002)
Petre Ispirescu: A hegyek tündére (2003)
Jacob & Wilhelm Grimm: Az aranyhajú leány (Rapunzel) (2007)
- Catholic Press Association Award (USA, 2003)
- "Årets illustratör" (Ungern, 2005)

Besök gärna Katalin Szegedis blogg där hon skriver om sina böcker, både på ungerska och engelska: www.szegedikatalin.blogspot.com.

MARIA LARSSON

Pécs – europeisk kulturhuvudstad

Året var 1985 när EU fattade beslut om att varje år utse en europeisk kulturhuvudstad. Den första av dessa var Athen, och år 2010 är det dags för tre andra: Istanbul, Essen och – Pécs. Att Pécs, antikens Sopianae, världsarv på UNESCOs lista, är en gammal stad, med arkeologiska lämningar från romersk och turkisk tid och med ett universitet från 1367 är välbekant för alla ungrare, och nu är det glädjande att denna lilla pärla av alla europeiska städer får visa upp sina skatter för ditresande från andra länder.

EU-bidraget på 1,5 miljoner euro var en given förutsättning för att starta flera projekt, såsom ett konferens- och konsertcentrum, upprustningen av parker och torg, ett regionalt biblioteks- och kunskapscentrum, ett kulturellt kvarter uppkallat efter Zsolnay, stadens berömda porslinsfabrik och "Museernas gata" med bland annat museerna Zsolnay, Vasarely, Csontváry och Endre Nemes.

Kulturåret invigdes den 10 januari med en heldagsfestival på huvudtorget Széchenyi tér (bilden nedan). Denna kommer att följas av trettio andra stora festivaler under året, men

även oräkneliga storarrangemang, konserter, konferenser, utställningar, o.s.v. Att välja bland alla program är inte lätt. Och eftersom man inte är Pécs-bo – vilket man önskar att man vore när man botaniserar bland alla evenemang – får man nöja sig med vad som händer just då man är där. Ett smakprov där emot kan ge en inblick i vad kulturåret i Pécs handlar om. Men smaken är, som bekant, olika, och därför blir även följande redovisning färgad av presentatörens egen smak.

Efter invigningsfestivalen var det dags för Pécs vårfestival mellan den 1 mars och 12 april, vilken gästades av flera internationella artister, främst från USA och England, men även amatörgrupper fick plats på stadens olika scener. Fringe-festivalen mellan den 9 och 11 april är en sorts talangfestival och vem som helst kunde anmäla sig. Den 21: a folkmusikfestivalen i Pécs mellan den 20 och 22 maj samlade landets och Karpatbäckens bästa folkmusikensembler. Mellan den 12 juni och den 10 augusti är det friluftsteater på flera ställen, bland annat bland ruinerna i Tetttye på Mecsek-berget, med pjäser som Ferenc Molnárs Pojkarna från Paulsgatan, dansgrupper från

Istanbul och Korea, en ensemble i vilken hundra romer medverkar och flera körer från Pécs. Den 13:e europeiska kulturveckan anordnas från den 18 till den 25 juli, med teman som bland annat minoriteternas framtid i EU på en endagskonferens, en stor marknad, en sportfrågetävling och en fotoutställning.

PánBalkán Art Piknik mellan den 20 augusti och den 5 september är namnet på arrangementet då unga konstnärer skapar en så kallad "staty-park" av bänkar i street art-stil, vilket är tänkt att bli ett minne för kulturhuvudstadsåret. För musiken står bland annat pianon som sätts ut på skilda ställen i staden och på vilka vem som helst kan musicera ihop med de inbjudna yrkesmusikerna. Festivalen avslutas med en konsert där Alexander Balanescu, den världsberömda rumänske violinisten spelar tillsammans med Singas Project-orkester från Pécs.

Under Ungrarnas 1:a internationella kulturfestival mellan den 14 och 26 september uppträder flera namnkunniga utlands-ungrare och konstnärer från grannländernas ungerska minoriteter. Ungerska ungdomar kan sedan 1996 träffas på ett möte kallat Gäst i Budapest, vilket detta år flyttar till Pécs och äger rum mellan den 16 och 18 augusti. Man väntar ungdomar från 30 länder, och åtskilliga program är planerade. Vänskap utan gränser

mellan den 9 och 12 september är barnens egen festival, där barn från Pécs tillsammans med barn från tidigare europeiska kulturhuvudstäder målar en vänskapsflagga. Den 28 augusti kan man lyssna på romska kvinnor som berättar om romernas seder och bruk, men redan mellan den 3 och 5 juni är det dags för Romernas 7. Internationella festival, vilket år 2010 arrangeras i Pécs.

Visor till vinets ära är temat för festivalen som hålls den 23 – 26 september. Man planerar hålla konserter med sångare från Sydamerika, Asien och Europa i flera vinkällare i det berömda vindistriktet mellan Villány och Siklós.

Utöver festivalerna anordnas en mängd andra program. Sådan är den Internationella konferensen i haiku den 1 – 13 augusti, eller den 2. Litteraturfestivalen i Pécs med de främsta ungerska författarna. Inom projektet Writers in residence:s program tar man under en månad emot 18 ungerska och europeiska författare i Pécs. De kommer att skriva en gemensam dagbok om festligheterna, vilken kommer att ges ut som en antologi under året.

Detta var alltså bara ett axplock av alla begivenheter som man kan vara med i Pécs under 2010. Fler finns under länken: www.pecs2010.hu.

SUSANNA FAHLSTRÖM

Foton: Ottó Kaiser

Heders- uppdrag med ungerska förtecken

Känner du till begreppet "honorärkonsul"? Förhoppningsvis gör du det, i och med att HungaroFans har i tidigare nummer presenterat Ungerns honorärkonsul i Göteborg, Bengt Halse. Sedan dess har ämbetet fått ytterligare en representant i Sture Hermanssons person, nyutnämnd honorärkonsul i Karlstad, med distrikt omfattande Värmlands, Örebro och Dalarnas län.

– När frågan om att eventuellt bli honorärkonsul dök upp, såg jag det som en ära och även en naturlig övergång från det att jag lämnar min tjänst inom svenska staten. Jag såg fram emot att få möjlighet att verka på ett annat område, och samtidigt utveckla mina redan goda ungerska kontakter.

Länsstyrelsen i Värmland har sedan många år odlat kontakter med Heves län i Ungern, och den som huvudsakligen ansvarat för uppgiften var just biträdande länsrådet Sture Hermansson.

– De första kontakterna från Ungern togs omkring 1993 i samband med att den dåvarande ungerske ambassadören frågade om inte Värmland kunde ställa upp som värdlän för ett samarbete. Partnerlandet blev Heves, som jag sedan dess haft ett intensivt samarbete med i snart 16 år. Utbyten, studiebesök, affärskontakter och kulturmöten av olika slag har ägt rum mellan Värmland och Heves. Under det svenska året "Svedületes", då Sverige var ordförandeland för EU, manifesterades detta genom omfattande aktiviteter i Eger, och 2004 fick jag som tack utmärkelsen "Heves Megyéért", alltså ett erkännande av mitt arbete "För Heves län" uppskattades.

Sture Hermansson har nyligen avslutat en

yrkesbana som statstjänsteman efter cirka 40 års tjänst. Han är utbildad jurist, och arbetade under årens lopp i flera olika befattningar runt om i Sverige, samt har även varit expert för OSCE (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) i länder som Albanien, Serbien, Georgien och Azerbajdzjan.

Huvuduppgiften för hans oavlönade uppdrag som honorärkonsul är nu att främja affärsförbindelser mellan länderna. Konsulatet ska givetvis kunna vara en kontaktpunkt för ungrare i Sverige, men är ändå i första hand tänkt att främja kontakter på landsnivå. Det finns gott om svenska företag i Ungern; landet vill i sin tur gärna öka intresset bland svenskar för ungersk hälso- och sjukvård och de berömda varma källorna.

– Som honorärkonsul vill jag stärka affärsförbindelserna mellan Ungern och i första hand Värmland, Örebro och Dalarna, och frågor som turism, kultur och kanske spa och termalbadverksamhet har hög prioritet. Jag har ett väl uppbyggt nätverk i Ungern, och genom vänner i Heves har jag även starka band till Kovászna län i Transsylvanien – nu i maj tillbringade jag till exempel tio dagar där.

Sture Hermanssons olika engagemang inom ett flertal av EU:s program och verksamheter

kommer väl till pass i samband med Ungerns ordförandeskap i EU 2011, som han ser som ett utsökt tillfälle att skrida till verket inom sitt uppdrag. De ungerska föreningarna i Sverige, tycker han, är i sin tur intressanta samarbetspartners när det gäller att utveckla nya projekt och verksamheter.

– Förhoppningsvis ska jag kunna medverka till att några intressanta aktiviteter kan äga rum i Sverige under detta halvår, och jag tar gärna emot förslag eller idéer på lämpliga aktiviteter som vi gemensamt kan utveckla under nästa år. Tillsammans med Bengt Halse borde vi i västra Sverige definitivt kunna göra något bra med fokus på Ungern.

På det privata planet är Sture Hermansson gift och har två döttrar, varav den ena bor och arbetar i Kungsbacka och den andra är sedan många år verksam i Tyskland. Dessutom är han en mycket stolt morfar till barnbarnet Pontus. Han verkar också vara en riktig

livsnjutare – frågan är om det är tack vare de många besöken i Ungern, eller om orsakssambanden är de rakt motsatta?

– Det goda ungerska köket gör att jag dröjer mig gärna kvar vid lunch- eller middagsborden när jag är i Ungern. En god soppa som start, därefter en ”pörkölt” (köttgräta) med ”tarhonya” (en form av stor couscous) samt en avslutande pannkaka – då är njutningen fulländad. Maten avrundar jag gärna med rödvin, och då helst från Eger-området (Korona Bor Ház är ett vinhus som har kommit fram bra de senaste åren). Som digestive får det bli pålinka (brännvin), och då helst gjort av päron (körte).

Med eller utan mat, ser han i vilket fall fram emot arbetet med det nya konsulatet, och hoppas att vi, ungrare och svenskar, ska i fortsättningen få mycket att göra med varandra.

HF

Spännande Mellanrum

När Hisings Backas nya lägeningshus invigdes i december i Göteborg, hade byggnaderna också fått ett nytt Mellanrum mellan sig. Så heter nämligen den fyra ton tunga skulpturen av mänskliga silhuetter som Roland Tiljacsik är upphovsman till.

Konstnären tänker sig att utrymmet mellan stenarna visar den spänning som kan finnas mellan människor.

Roland Tiljacsik är utbildad vid konsthögskolan i Bratislava i Slovakien, och bor granne med sin skulptur. □

Ungerska scouter i världen

Med begrepp som plikt, lydnad, lojalitet och laganda skulle unga män få chansen att bli bättre medborgare och att utveckla sina personligheter. Så tänkte Lord Robert Baden Powell of Gilwell som år 1907 höll det första scoutlägret med ett tiotal ton-årspojkar på den engelska ön Brownsea.

Lorden, som fick en starkt religiös uppfostran som barn, hade arbetat inom det militära i över 30 år i bl.a. Indien och Sydafrika. Hemkommen till England blev Bi-Pi, som scouter runt om i världen kallar honom, väldigt orolig för den unga, manliga befolkningens "andliga och fysiska svaghet" och kom snabbt på att ungdomar behöver något de kan sysselsätta sig med, i stället för att spendera sin tid på gatan och eventuellt hamna på helt fel bana i livet. Han började planera scoutingen som senare blev en fritidsorganisation, samtidigt som den fungerade som en karaktärsdanande sysselsättning.

Tre år efter lägret på Brownsea samt en föreläsningsturné, fanns det mer än 100 000 scouter i England och Skottland, och bara några år senare fanns scouting i alla världsdelar. Idag är scoutrörelsen den näst största organisationen i världen efter FN. År 2007

firades scoutingens 100-årsjubileum genom att hålla det s.k. Jamboree-t (världsscoutträff) i England. Nästa år är det Sverige som blir värdnation för detta evenemang, och man räknar med cirka 30 000 deltagare från hela världen.

Scoutrörelsen i Ungern

Det första scoutlägret i Ungern hölls redan 1910, och det Ungerska Scoutförbundet grundades 1912. 1929 var på internationell nivå ett viktigt årtal för den ungerska scoutingen. Det året hölls Världsscout-jamboree-t i Danmark, och efter en hel natts storm och regn var lägret så gott som bortblåst. Bi-Pi gick då runt på lägerplatsen för att se efter alla läger, när han helt plötsligt hörde glada röster sjunga och leka. Det var den ungerska kontingenten som satt i sina tält och sjöng ungerska folksånger. Det var delvis på grund av den här händelsen som Ungern fick äran att anordna jamboree-t 1933 i Gödöllő (stad utanför Budapest).

Det som gör den ungerska scoutingen väldigt speciell är att den inte bara existerar inom Ungerns gränser, utan även runt om i Karpat-bäckenet i Europa, samt i Nord- och

Sydamerika och i Australien. Det utländska ungerska scoutförbundet (Hungarian Scouts In-Exil, på ungerska: Külföldi Magyar Cserkész Szövetség, KMCSSZ) grundades 1948. Den kommunistiska regimen i Ungern förbjöd scoutingen i landet eftersom organisationen klassades som farlig och alldeles för nationalistisk, men efter

Fr. v. Márk Schneider, Caroline Lindroos, Ferenc János och Phillip Grynaeus.

→ kommunismens fall 1989 väcktes rörelsen åter till liv. Tyvärr har man inte kunnat nå samma antal medlemmar som tidigare, eftersom organisationen fått dåligt rykte och blivit smutskastad under mer än fyra decennier. För att kunna smälta in landet i det kommunistiska väldet hade den ungerska nomenklaturen som mål att förinta alla organisationer som på något sätt vidmakthöll nationalistiska känslor och tankar, hur hälsosamma de än må ha varit. Men det starka förbudet till trots, ansåg även regerande politiker att scouting var en bra ungdomsrörelse, så med den som modell skapade man pionjärrörelsen. Den baserades på scoutingen, med skillnaden att allt innehåll som rörde religion och patriotism plockades bort. Efter dessa mörka år är det idag återigen allt fler som visar intresse för och efterfrågar rörelsen, och den "farliga och för nationalistiska" stämpeln håller på att försvinna. Detta har dock krävt ett enormt arbete från scouter både inom och utanför Ungerns gränser.

Ungerska scouter i Sverige

I Stockholm bildades den ungerska scoutkåren 1961, och hösten 2009 har även scoutingen i Jönköping kommit igång. Just för ungerska scouter är det väldigt viktigt att föra den ungerska kulturen vidare och hålla det ungerska språket levande, medan andra scoutkårer har större fokus på den ursprungliga scoutingen

som Bi-Pi tänkt ut för 100 år sedan. Det är speciellt viktigt för KMCSSZ-scouter i andra länder att de får lära känna sina rötter och vårda sin nationella identitet. Det unika och den mest obeskrivliga känslan man som ungersk scout får uppleva är kopplad till deltagandet i KMCSSZ internationella läger, då omkring 120 ungdomar från hela världen sitter och sjunger samma sånger, talar samma språk, leker samma lekar, utan att någonsin tidigare ha varit i kontakt med varandra.

Som ungersk scout i Sverige har jag mycket att tacka scoutingen i Stockholm. Den har inte bara gjort mig kulturellt rikare, utan även gett mig, förutom otaliga minnen och erfarenheter genom deltagande i läger och ledarutbildningar, en stark identitet inte bara som ungrare utan även som person. Denna kombination hör ihop med ett av ungerska scoutingens motto, vilket är att sträva efter att bli en "bättre människa och starkare ungrare" ("Emberebb ember, magyarabb magyar"). Detta motto är likt många andra ord och uttryck svårt att översätta till svenska. Innebörden är dock att man ska hedra sin nation samt sina medmänniskor. KMCSSZ arbetar därför både för att bevara det ungerska kulturarvet, och också för att scouterna, samtidigt som de vårdar sina rötter, ska visa respekt för det land de bor i.

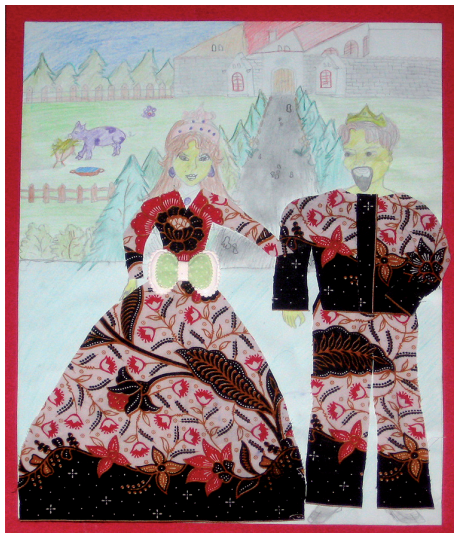
CAROLINE LINDROOS

Prinsessan gifter sig

Kronprinsessan Victoria och Prins Daniels bröllop till ära utlyste föreningen **Sällskap för ungersk litteratur**, som även ger ut denna tidning, en internationell konsttävling för barn mellan 6-14 år. Uppgiften var att illustrera en folksaga på temat: "Prinsessan gifter sig". Sagan som barnen skulle bilda till fick väljas från den egna nationella folksagokatten.

Bidrag skickades in från nio länder, och efter juryns beslut är det sex länder som fick bli representerade på utställningen i Galleri Cosmopolitan (Göteborg) i juni: Argentina, Bosnien-Hercegovina, Rumänien, Serbien, Turkiet och Ungern.

Utställningen åker nu vidare på en rundresa till Ungern, Serbien och Rumänien, för att i november återvända till Göteborg och bli en del av hemspråksundervisningen i staden. □

Jasmina Radu, 10 år; Belo Blato, Serbien.

Move & Walk tar ett

Först erövrade vi den svenska hälso- och sjukvården.

Därefter tog vi ett stort steg in i det svenska skolväsendet och öppnade Move & Walk Skolan med den konduktiva pedagogiken som ledord. Nu har vi tagit ett steg till, och startar assistansbolag – Move & Walk Assistans.

Det är 13 år sedan som Move & Walk etablerades och introducerade den ungerska konduktiva pedagogiken i Sverige. Ett visst motstånd till trots, insåg allt fler landsting vikten av den konduktiva pedagogiken som ett komplement till den ordinarie rehabiliteringen för barn, ungdomar och vuxna med neurologiska funktionshinder. Med Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet har Move & Walk idag hunnit bli en självklar del i den svenska hälso- och sjukvården runt om i Sverige.

2008 utökade vi verksamheten och startade Move & Walk Skolan, en tränings- och särskola där barnen får möjlighet att på ett unikt sätt utvecklas med hjälp av den konduktiva pedagogiken. Skolan fick snabbt ett mycket gott rykte, och det positiva omdömet från Skolverket lät inte heller vänta på sig. Vi får nu allt fler elever som vill ha en plats på skolan, och barnen utvecklas i stadig takt.

Familjerna har uppskattat våra träningsperioder och har kunnat se sådana framsteg hos sina barn som de inte trodde var

steg till!

möjligt. Samtidigt märkte de att de hade svårt att förklara för dagis- och skolpersonalen samt de personliga assistenterna på vilket sätt de skulle kunna bidra och hjälpa till i denna utveckling. Efterfrågan har därför ökat på att personliga assistenter ska utbildas i den konduktiva pedagogiken, och likaså har kraven på våra conductorers kompetens ökat.

Som ett svar på detta har vi startat Move & Walk Assistans, som står till tjänst med allt det som ett väletablerat assistansbolag erbjuder. Våra tränandes välmående och utveckling är viktigast för oss, och vi arbetar för att de ska kunna få leva ett ännu aktivare liv. Det är de personliga assistenterna som har den närmaste kontakten med personerna som tränar hos oss, och därför är det de som kan bidra till deras utveckling utanför träningsperioderna. Vi utbildar assistenterna i den konduktiva pedagogiken och lär dem hur de ska stötta just sin brukare. Vi ser att självförtroendet hos assistenterna ökar i takt med att de får utbildning och känner att deras kompetens är viktig för den enskilde brukaren. Att ha personliga assistenter som vet vad de gör och som känner sig säkra i sin roll ger brukaren trygghet. Vi har även conductorer som kommer till hemmet, skolan, arbetet osv. På detta sätt genomsyrar den konduktiva pedagogiken vardagen och blir en självklar del i personens liv.

Move & Walk fortsätter att expandera i takt med att efterfrågan på den ungerska konduktiva pedagogiken ökar. Sedan ni senast läste om oss i denna tidning, har vi anställt fler ungerska conductorer och skolan får fler elever. Vi har en ljus framtidstro och är övertygade om att vi kan hjälpa till att uppnå en bättre livskvalitet och ett aktivare liv för många fler. Move & Walk är på rätt väg, och i och med vår utveckling blir det ungerska arvet också allt mer etablerat i Sverige.

ESZTER HORVÁTH TÓTHNÉ

HungaroFans eldsjäl prisas

László Salls riktiga jobb, det som han brinner för, börjar på eftermiddagar. Han har givetvis ett helt vanligt jobb också, ett vardagskneg som betalar hans räkningar – hans "hobby", som han skämtsamt kallar sin anställning.

Men det är efter kontorstid som László – bland mycket annat och ideellt, förstås – arbetar med denna tidning, och tidigare jobbade som redaktör för det Ungerska Riksförbundets medlemstidning, *Híradó*.

Det är också på eftermiddagar och helger som till exempel den ungerska kulturveckan hu.se.t kom till – i vår för 6:e gången i rad, större och mer framgångsrik än någonsin hittills (sid. 3).

Som uppskattning för sin kulturgärning fick László i höstas ta emot den ungerska statens "Pro Cultura Hungarica"-pris av ambassadör Gábor Szentiványi (t.v.).

– László Salls gärning förstärker ungrarnas gemenskap i Sverige, men också de svensk-ungerska relationerna, hyllade ambassadören prismottagaren.

– Det är bara att fortsätta det vi påbörjade. Det vi åstadkommit hittills är ju bara början på vår nya kulturbosättning här i Sverige, sade László i sitt tacktal. □

Foto: Henry Lundholm

Ett fantantrix år för Attila

– ungersk världsmästare i Tantrix

För Attila Mikulán, 21-åring från Debrecen, var 2009 ett fantastiskt Tantrix-år redan innan VM startade.

Online kom han 3:a i dubbel-VM (tillsammans med Harsányi László) och 2:a i Ungerska Mästerskapen. Han tillhör även de ungrare som gärna reser utomlands till olika Opens, och 2009 var inget undantag. Han kom 2:a i World Tantrix Open i Skottland och 2:a i German Open.

Det som saknades 2009 var en förstaplats i en turnering, och när den kom så var det i den största av dem alla, VM. I finalen stötte han på Niklas Andersson från Sverige, som även var hans motståndare och baneman i offline-VM i Skottland.

Även om de flesta VM-segrare hittills har kommit från Tantrix upphovsland Nya Zeeland, så är Ungern långt framme i alla turneringar. Det finns så många bra ungerska spelare att Attila inte ens platsade i Ungerns vinnande A-lag i Lag-VM (5 spelare/lag). Men den turneringen går tidsigt på säsongen och då visste vi ju inte vad han hade för planer för resten av året. När detta skrivs så är det bara några dagar kvar tills Lag-VM 2010 börjar, och jag skulle bli

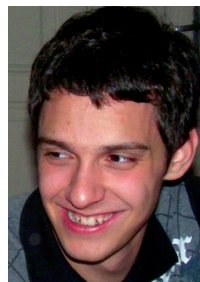
förvånad om han inte var i första laget denna gång.

En liten presentation av världsmästaren kan ju vara på sin plats. Som 21-åring (född 1988) tillhör han den nya generationen Tantrix-spelare dit även jämgamla landsmannen Gombkötő Tamás och svensken Niklas Andersson räknas. Han började spela Tantrix när han befann sig på ett matematikläger som 14-åring, och han har fortsatt med båda intressena och gör sin tentamen i matematik nu till sommaren.

Hans stora hobby, förutom Tantrix, är domino. Då menar jag inte att använda det som ett spel, utan att bygga långa banor av dominobrickor. Han jobbade sommaren 2008 för Domino Day (finns gott om bilder därifrån på YouTube), och han hävdar bestämt att logiken i matematiken och koncentrationen i dominobyggandet är de två största anledningarna till att han numera kan titulera sig världsmästare.

Vad är då Tantrix, har ni kanske undrat medan ni läst?

Väldigt kortfattat kan man säga att det är ett spel med brickor där man ska bilda en linje i sin egen färg, och den ska helst bli längre än motståndarens linje. Det låter ju ganska enkelt, och det är det också. Reglerna är enkla och finns att läsa på www.tantrix.com, där även turneringar, trivia och lite pussel finns. Man kan även komma till lobbyn via den länken och testa på spelet. Varför inte utmana "blick" (Attilas online-namn) på en match?

"AxxL"

Sommaruniversitetet i Debrecen

Den mest kända och populära kursen vid Sommaruniversitetet i Debrecen, som grundades 1927, är den fyra veckor långa sommarkursen i ungerska.

De utländska kursdeltagarna har möjlighet att läsa ungerska på alla nivåer,

från nybörjar- till fortsättningskurser, och dessutom välja ur en uppsjö av kulturella evenemang. Vid sidan om temaföreläsningar om Ungerns forn- och nutidshistoria får deltagarna bland annat titta på folkhantverk, och uppleva musik och litteratur, popkultur, gastronomi och vinkultur. De oerhört populära helgutflykterna erbjuder tillfälle att stifta bekantskap med traditionerna och vardagslivet i några ungerska regioner och orter.

Vid avslutad kurs får deltagarna kostnadsfritt avlägga Sommaruniversitetets interna skriftliga prov, som bekräftas med ett officiellt intyg. Kreditpoängen som kurserna ger erkänns av många universitet utomlands.

Sommarkurs i ungerska – språk och kultur

- 4-veckor: 18 juli – 14 augusti 2010; 120 timmar, 24 ECTS kredit
- 2-veckor: 18 – 31 juli 2010; 60 timmar, 12 ECTS kredit
- 2-veckor: 1 – 14 augusti 2010; 60 timmar, 12 ECTS kredit

Dessa tre kurser är endast smakprov av det digra urvalet, som finns att hämta på någon av adresserna nedan:

Debreceni Nyári Egyetem,
H-4010 Debrecen, Pf. 35.

Telefon: +36 52 532 594; Fax: +36 52 532 595

E-mail: debrecen@nyariegyetem.hu

www.nyariegyetem.hu
www.summerschool.hu

Smak av Europa

Fornetti-bakverk finns med både salta och söta fyllningar och är alltid färska.

Ungerns rika matkultur har gett upphov till dessa läckerheter som du kan servera överallt och vid alla tillfällen.

Fornettis produkter lämpar sig både till frukost, till kaffet eller som tilltugg och är perfekta att ha hemma.

De passar givetvis lika bra för hotell, catering, personalrum, caféer, matsal, konferensrum – ja, i stort sett överallt!

www.fornettisweden.se

Påskägg från Transsylvanien – mytologi och hantverk

Skapelsemyten hos flera folkgrupper beskriver världens tillblivelse som sprungen från ett ägg. Av äggskalets övre del tillkom himlavalvet, av den nedre delen formades moder jord, av äggvitan kom månen till, ur gulan skapades solen, och prickarna på skalet blev stjärnorna på himlen.

Enligt folktron är ägget en symbol för fruktbarhet, samtidigt som det är sinnebild för pånyttfödelse. Ägget är livsbärande, med både det förflutna och framtiden inkapslade inom sig. Det målade ägget som dyker upp på våra påskbord är i många länder en urgammal kultisk symbol som tillhör vårens sakrala högtider. Det är också just fruktbarnhetsfirandet vid vårens ankomst som inom kristendomen förvandlats till påsk, dagen för Kristi återuppståndelse.

Kultisk fruktbarnhetssymbol

Äggkulten samt de olika magiska äggkonsterna hörde till vårens händelser, och förekom även hos andra, med ungrarna besläktade folkgrupper. Vid vårsådden lades till exempel ett ägg i plogfaran som skydd mot hagel och för att skörden skulle bli riklig, eller så gömde bonden ägg i djurens ströbädd för att främja deras förökning. Det utsmyckade och rödfärgade ägget fungerade också som present vid påsk. Faddrar gav det till sina fadderbarn, och flickor ger det än idag som gengäva efter att ha blivit "bevattnade" – vattenstänkta, som en symbol för fruktbarnhetens magi. Den mest använda äggfärgen är den röda, blodets och eldens magiska färg. Rött symboliserar också kärleken, glädjen, förnyelsen, våren, friheten – och i våra dagar även uppståndelsen och det eviga livet, på grund av Jesus utgjutna blod.

Förna tiders andar gör sig fortfarande påmind i äggmålningens uråldriga tradition, som är så djupt rotad inom den ungerska

*Med skrivdonet doppat i vax "skriver" man ägget.
Foto: Béla László*

kulturen, att varken nya seder, främmande makters påverkan och förtryck eller tusen år av förfluten tid hade lyckats utplåna den ur folkets liv och själ. Ungarna har inte gett kristet innehåll till sina äggmotiv ens efter kristnandet, och de urgamla kultiska tecknen i denna mönsterskatt återspeglar alla viktiga moment inom det ungerska livs- och trosbegreppen från tiden före kristendomen. Ägget i sig är livets grodd, och de påmålade symboltecknen var både dekorationer, men tilldelades även magiska krafter med uppgift att stärka fruktsamheten och helandet, samt att fördriva ofärd och olycka. Redan våra förfäder placerade ägg dekorerade med rödfärgade tecken i den avlidnes hand, och ända in i det 20:e århundradet lade man ägg på gravar, som ett slags offer.

Ristning och skrivning

Det äldsta sättet att utsmycka ägg är genom ristning; på ägget, som färgas med växtfärg, ristas magiska tecken med ett skarpt verktyg (kniv eller glasbit). I folkmun kallas därför påskägget för skrapat eller muddrat ägg. ➔

→ Traditionellt och allmänt spritt är det "skrivna ägget". Ägget kokas då i förväg, och med ett litet skrivdon (hos csángófolket kallat "kesice") som doppats i varmt bivax, skrivs/ritas mönstret på äggskalet. Ägget doppas där- efter i växtfärgat bad. När ägget har torkat, avlägsnar man vaxet med en varm tygbit, så träder mönstret tydligt och levande fram. De färdiga äggen poleras man med späck för att göra dem glansiga.

Skrivdonet (kesice) tillverkar man så här: En 10-15 cm lång träpinne täljs till penntjocklek. Den ena ändan formas till skaft, den andra till huvud. Av metall gör man sedan ett litet, cirka 2 cm långt rör. För att forma röret lindar man en bit tillplattad plåt kring en nål som därefter dras ut ur hålet, så bildas det ett litet metallrör. Det bästa röret görs av koppar, men nuförtiden kan man även ta en bit av en ölburk eller kulspetspenna. Viktigt är att röret blir så tunt som möjligt, för då kan man skriva riktigt tunt och fint med det. Detta rör fäster man sedan i träpin- nens huvud, vinkelrätt mot skaftet. I röret trår man in hästtagel och fäster upptill och nedtill med sytråd, som i sin tur har förmå- gan att suga åt sig vätska. Skrivdonet är nu klart. Man använder flera kesice samtidigt, som växelvis doppas i det smälta vaxet.

Äggskrivningen var förr i tiden riktad till en särskild person. Flickan tänkte näm- ligen så här: detta ägg skriver jag till X, det andra till Y. Författaren och folklivsforskaren Balázs Orbán har ännu år 1862 lyckats träffa en äggskrivande tös, som under sitt arbete med ägget rabblade en liten vers: *"Jag ritat här en sorgeblomma, hans själ blir kanske mer min trogna, han hade ju svurit det med ed, att han håller bröllopet med mig"*.

Ett annat och speciellt sätt för äggmålning var lövbladsmetoden. Man fäste lövblad med sytråd eller på annat sätt på de hårdkokta äggen, som sedan lades i färgvätska i några timmar. Efter torkning avlägsnades löven, så framträdde dess konturer och ådring tydligt.

En ungersk säregenhet är att sko ägget. Det görs framför allt av mästarsmeder, som spikar små hästskoformade dekorationer på ägget.

Kräknäbb och fingrar som motiv

Familjen av olika äggmotiv är mycket talrik, men kan ändå delas in i fyra basgrupper. Den första gruppen består av mönster om naturens förnyelse: blad, knoppar, gröna kvistar, blom- mor osv. Den andra gruppen i familjen inne- fattar motiv som förebygger och skyddar mot det onda, såsom höns- och gåsfötter, kräknäbb, getfot och -horn, gökens tunga. Hit kan även hand- och fingermotiven räknas – ett eller flera fingrar, ända upp till sex, som an- spelning på shamanens/trollkarlens hand. Till den tredje gruppen kan alla varianter på motiv som symboliserar solen och dess strålning räknas. Den fjärde gruppen består av motiv med bilder som visar moderjordens befruk- tning, såsom spade, plog, hacka, harv, räfsa.

Traditionen av det utsmyckade och färg- glada ägget är fortfarande så trolsk, att ägg- get inte får fattas från vårt påskbord. Men äggskrivandet i Väst-Europa är tyvärr på utdöende idag; både innehållet och formen har förändrats, och äggskrivningen hotas av överdekorerings.

Dániel Dányi

Dániel Dányi (1980, Budapest) är poet och översättare. Han är flitig medverkare på den engelskspråkiga hemsidan Hungarian Literature Online, och hans översättningar innefattar Tom Wolfes "The Electric Kool-Aid Acid Test" och dikter av D.H. Lawrence. I samarbete med musikern János Nemes framträdde han med engelsk poesi i en performance vid namn The Future Museum. En samling av hans poesi kommer att publiceras inom en snar framtid under titeln Nyare kafeliv i Budapest.

Nyare kafeliv i Budapest är en pågående cykel av självbiografiska dikter påbörjad 2004. Barndomsminnen och senare betraktelser av Budapests scener är sammanvävda i poetiska berättelser, ett koncept som utvecklades i samarbete med Per Svenson, och är fritt baserat på Klaus Riffbjergs Amagerdigte. Dikter ur cykeln har publicerats utav Pilvax Magazine år 2007. Dikterna har även framförts på olika platser, några av dem på kaféer i Budapest.

ANNANDAG PINGST

Det är inte mycket kvar av våren nu, regnet upphör snart, bara för att koma tillbaka igen någon gång, färgerna stänkta över kvällen sågs inte tidigare, belöning för att ha gått ut, bara för den synen, första gången, den dagen.

det finns ingen annan vår, och varje dag ger från sig en suck från ett nytt, doftande löv bärande på ofruktsam och outhärdlig sorg, nästan stumma grubblerier som turas om att bevaka de genomdränkta gatljusbrännsåren.

regnet hade upphört, solen höll på att gå ned glömskefullt över den målade staden, mörknande pasteller, neonljus, full våt doft av regn, bara fötter i sneakers på väg till Shell Shellmacken, lysande gul och röd.

solen hade gått ner. steg in, sa hallå, köpte något, det fanns inget grönt te och mörkret tog ömsint över viskande god natt till allt och hur någon natt snart en dröm, vilken gammal en som helst.

➔ I Transsylvanien, som tur är, är det först nu som det börjar visa sig en liknande tendens, så äggskrivandets folkhantverk kan fortfarande kallas traditionell. Vardagslivets jakt och tidsbrist har ännu inte överallt förintat våra förfäders sedvänjor, så på Szeklerlandet (Székelyföld) i Transsylvanien lever och blomstrar traditionen med "kesice-äggskrivande". Det mest arkaiska sättet att skriva ägg på hittar vi dock hos csángó-folket i Gyimes.

Hantverket lever vidare

Lyckligtvis är det inte endast vid påsktider som barnen får bekanta sig med denna tradition, eftersom den är en av de mest populära aktiviteterna i hantverkscirklar, på läger

eller andra sammankomster med skapande som tema. Barn och ungdomar lär sig gärna konsten att skriva ägg, och gör det engagerat, uppmärksamt och med omsorg.

Att ge bort påskägg som present är en sedvänja som lever än idag, och detta gör att denna ytterst rika och speciella motivvärld med ett stort förflutet skulle kunna ha en möjlighet att hitta tillbaka in i folkhemmet. Kanske kommer det en tid, då det gamla sättet att dekorera med vaxteknik återigen vinner terräng, och tränger undan den serietillverkade chokladharen och chokladäggen med sina färgade plasthöljen.

ÉVA CECILIA TÖRÖK
ÖVERSÄTTNING: JÁNOS KOZMA

Matte med liv och lust

Attila Szabó, tidigare matematiklärare på Sankt Eriks gymnasium i Stockholm, fick i höstas Kuntspriset "för att han genom sin uppskattade och framgångsrika undervisning får gymnasieelever att känna glädje över matematiken och se sina resultat i ämnet förbättras". Priset, som förutom äran består av 250 000 kr, delas ut av Nationalencyklopedin och ges till "kunskaps-hjältar" som på ett nyskapande, lustfyllt och framgångsrikt sätt förmedlar kunskap till andra.

Det är stora ord, men de passar Attila väl på flera sätt. Med sina två meter i längd är han rätt så storsluten. Han var en stor spelare under sin tid inom basket på elitnivå både i hemlandet Rumänien och i Sverige. Och nu har han fått det största erkännandet av alla som man kan få som lärare. Att det är eleverna som hade nominerat honom gör ju utmärkelserna bara ännu större.

I motiveringen till Kuntspriset står även att läsa att Attila var med om att utforma URsmart, ett nytt koncept inom läxhjälp för elever och föräldrar. Dessutom hade han organiserat seminarier för gymnasielärare, skrivit läromedelsserien Origo Matematik A–E, och bidragit till projektet www.webbmatte.se.

Idag jobbar Attila med utveckling av matematikämnet för gymnasiet på Utbildningsförvaltningen och forskar om matematiskt minne vid Stockholms universitet.

– Du blev en av sex som fick priset av 450 nominerade. Vad är det i din metodik som är så nyskapande och som gör Sverige lite klokare?

– Är osäker på om jag har någon specifik metod som skulle passa generellt för undervisning i matematik. Undervisning är nämligen inte naturvetenskap där det finns både facit och rätta metoder. Följaktligen måste undervisningen vid varje tillfälle anpassas till:

- gruppen man undervisar, dvs. man måste bygga på deras förkunskaper
- ämnet man undervisar, dvs. man bör betona och variera de kritiska aspekterna

- läraren, dvs. man bör undervisa på ett sätt som passar ens personlighet

Jag försöker också låta eleverna ta ansvar för sina studier – eftersom inläring innebär en ansträngning, så försöker jag att få dem att förstå att man inte kan lösa problem utan att anstränga sig, och att ansträngningar brukar löna sig. Som en följd av detta, så belönar jag deras ansträngning – vi diskuterar matematik och problemlösning under varje lektion, där jag visar att det betyder något för mig att de anstränger sig, dvs. att de lär sig.

– "Lustfyllt" är inte ett ord som den genomsnittliga gymnasieeleven kopplar till lektioner i matematik. Hur bär du dig åt?

– Den enskilt viktigaste faktorn för lusten att lära är läraren. Det är inte vad man gör, utan hur man gör det och framför allt vad man tar upp i sin undervisning som är avgörande för att lyckas som lärare. När det däremot gäller inläringen är det viktigaste vad eleven redan kan, och det är den kunskapen man som lärare ska se till att bygga vidare på.

➔ Inlärnin g handlar om ansträngning, men om ingen hjälper eleverna att lyfta sig över den tröskel som ofta finns för att vilja anstränga sig så uteblir inlärnin gen. Jag tror att det i dagens skola är för lite prat om matematik, för lite återkoppling till eleverna och, kanske värst av allt, eleverna vet oftast inte vad de förväntas lära sig.

– Var kommer du ifrån och när kom du till Sverige?

– Jag är ungrare född i Cluj (Kolo zsvár) som ligger i Rumänien. Mina föräldrar flyttade sedan till Budapest, som jag betraktar som en andra hemstad nuförtiden. Jag kom till Sverige 1987.

– Blev du förvånad, rent matematiskt, över hur stora skillnaderna kan vara mellan sättet du lärde dig matte på och det sätt du förväntas undervisa matematik på i Sverige?

– Matematiskt är det inga stora skillnader mellan matematiken som jag lärde mig i skolan och den som jag undervisar – däremot är det stora skillnader mellan undervisningen av ämnet. Under min skolgång förväntades av oss att vi, i stort sett på egen hand, skulle lära oss det som läraren gick genom på lektionerna. Under mina lektioner får eleverna ställa frågor, diskutera och problematisera innehållet.

– På webbplatsen www.webbmatte.se finns det mattehjälp på flera olika språk, men inte på ditt hemspråk. Klarar sig de ungerska eleverna bättre än de andra?

– Här måste jag poängtera att www.webbmatte.se är inget projekt som jag har designat, däremot har jag bidragit med kvalitetssäkring av projektet samt spelat in några undervisningsfilmer för gymnasiedelen. Men webbplatsen vänder sig i första hand till elever från de stora invandrargrupperna i samhället, och ungrare är inte en av dem. Jag är osäker på om elever med ungerska som modersmål klarar sig bättre i den svenska skolan än andra invandrarelever, vi har tyvärr ingen statistik på det. Däremot, i internationella jämförelser, klarar sig elever från Ungern betydligt bättre.

– Kommer elevernas mattekunskaper att bli bättre om och när dina metoder tillämpas fullt ut?

– Jag tror att resultaten i matematik kan bli avsevärt bättre om man löser fler problem tillsammans och diskuterar mer matematik

under lektionerna. Men jag tror inte att det finns en generell metod som passar alla elever, och framför allt deras lärare. Det som däremot är väldigt viktigt är vad man problematiserar (dvs. vilka aspekter uppfattas som kritiska), och på vilket sätt man gör det – därför kan man konstatera att det inte finns några gen vägar, varje lektion måste förberedas och behandlas på rätt sätt. Tyvärr finns det exempel på att undervisning ibland har försämrat elevers förståelse för det behandlade momentet.

– Är matte verkligen så viktig som det sägs?

– Matematik uppmuntrar till strukturerat tänkande och kritiskt ifrågasättande, och den hjälper oss att förstå världen bättre. Den är en del av vårt historiska arv och blir också mer och mer närvarande i vår vardag, till exempel när vi läser och godkänner det finstilta i ett kontrakt. Livet handlar mycket om att göra val, och det finns inget som ger så bra analysverktyg inför dessa val som matematiken. Samtidigt ska man kanske inte överdriva matematikens betydelse, språkkunskaper är säkert ännu viktigare i dag.

– Vad gör du när du inte jobbar eller tänker på matematik?

– Tyvärr så jobbar jag alldeles för mycket, men när jag inte gör det, så umgås jag helst med min dotter. För det mesta räcker det med att vi tar det lugnt och diskuterar om livet och världen som omger oss, men vi spelar också basket, äter ofta ute och reser en hel del.

– Vad har Kuns kappspriset betytt för dig, och vad gör du av prissumman?

– Man kan säga att priset har påverkat mig i två avseenden. För det första har det medfört att man gärna vill leva upp till ett stort kunskapspris; jag har blivit mer selektiv i den bemärkelsen att jag nuförtiden tackar nej till saker som jag inte riktigt hinner med och gör bara sådant som jag kan ägna mig helhjärtat åt. Sedan medför priset glädje och tillfredsställelse som är närvarande i vardagen och gör att man lättare kan motivera sig.

Jag har ännu inte tänkt så mycket på vad jag ska göra av prissumman. Förmodligen inget särskilt, kanske blir det resor till några ställen som jag annars inte skulle ha åkt till. För övrigt försöker jag undvika att låta konsumtionen definiera livets kvalitet.

HF

Dániel Dányi

ÅTER PÅ RUTA ETT

så kyss mig en kyss
och gåta mig syster
vem som står framför mig

torget

strippar naket nyöppnat och bart
och konkreta människor promenerar
och flanerar ingenstans
att sitta, gungande och
sjungande som ett
litet barn

håller i sin hand
i den korniga sandlådan
en tandad grön skovel med
fyrkantighet att sälla och sikta
hans slott rasande till friluftssand

du med osötat cykelhår
blue solitude också minglad här
in i skugga lysande blek solbrass
grå duvor försvinner och

tre primära bussar finns: den gula, den röda,
den blå

du åker med den blå, den svala, biljett
till Huvösvölgy från Pollák Mihálytorget
går upp dit där de säger vad som ska göras
de lär dig knyta skorna
och snällt och dåligt och måste och fint

iningad på ett torg du är inte hemma

det grå som virvlar från din hand
gräv upp dig själv ur detta land
tunnel i det svala gravdjupa
gräv upp dig själv till sömns
glid nerför glidande rutschbana
bort från leka med din soppa
bort från barn från ekande skrän
de mosade sandkakornas knastrande malande
torg
bort från Babylon
ut ordlös

tillbaka i Vakan
hon kommer
hon lyser
vi strålar

BORTA IGEN

år senare svischar kvarteret förbi
stationen där jag först hamnar
eller går förbi och kanske ignorerar
ombord på bussar 22 och 56
eller 18

(en spårvagnslinje
sedan utvidgad till Huvösvölgy)
eller var det spårvagn 56?
Du utvidgar dig ständigt

en stad där de tar ifrån dig
dina nummer ger dig ett namn
(en inverterad James Bond) runt
armen som i Auschwitz mycket
senare, efter att Babus dött – min farmor
förstår du såg lägren
inifrån –sparkade jag henne en gång
jag tror hon grät och jag var kanske fem
elva när vi överlämnade
henne till kylan
i en judisk begravning

ska begrava mig under Donau från
fyra till sex och
sex till fyra (fler
spårvagnar spåren går över
på två ställen)
varje dag med cigaretter så nära
mitt hjärta mina
headphones blåser spåren isär

tysta stopp tunnelbanan vid
Nyugati sedan Pomaniczkygatan
uppför pulserande frekvenser, 98.0 och 92.
1 FM som jag vistades i tills den
sista natten av true love true love
svirrande störningar söker buzzande
noisenoiseno
jag ser henne någon gång även numera fast
vi är borta igen.

1,5
linjerna 12 och 19 omfamnar
floden de flyter ner till Kopaszidammen
tills deras asfalt
slår fast
digitaliserat
paradis

dränkta rytmer
drönar floden blöder
otaliga spindelnät de
spunna räcken på Lágymányosibron
jag såg dem täcka över mig

Kunskapsturism

till den lilla byn med den stora succén

I höstas fick Emese Kovácsné dr. Nagy ta emot det nyinstitfide Mentorpriset. Det är den Ungerska Vetenskapsakademien som delar ut utmärkelsen till "den mest kreativa pedagogen".

Pristagaren är mellanstadie lärare och rektor i Hejőkeresztúr, ett litet samhälle i norra Ungern (www.hejokeresztur.hu) med knappt ettusen invånare.

Under skolårets 37 veckor har delegationer från 40 skolor anmält sig för att ta del av yrkeserfarenheterna på den lilla byskolan där Emese undervisar.

– Det är lätt för er med så många elever som kommer från svåra familjeförhållanden, ni har ju lätt för att få bistånd från alla möjliga fonder! – sade en besökande kollega till Emese.

Hälften av eleverna är nämligen av romskt ursprung, och så många som 70 procent av dem kommer från ogynnsamma miljöer. 58 procent av föräldrarna har inte fullföljt ens grundskolan.

Emese tänkte först svara att det inte var så lätt i början, när man införde den nya metoden. Men sedan log hon och svarade: Jo, det är lätt! Fast det var inte pengarna som gjorde att både den olovliga frånvaron och övertädelserna har minskat till noll, och att elevernas föräldrar känner stolthet när de kommer till klassmötena.

Byns förstaklassare hamnar konsekvent under riksgenomsnittet i de olika nationella proven. Åttondeklassarna presterar däremot över snittet, och sjunde klassarna slår till och med sina jämnåriga i Budapest och i storstadsregionerna, och kommer in bland de första på sina valda högstadieskolor. På senare tid har också antalet ungdomar från skolan som kommer in på högstskolor och universitet ökat.

Tack vare sin utomordentliga framgång är skolan idag basinstitut för integrationsutbildningarnas nätverk, mönsterskola för det Nationella läroboksförlaget, samt basskola för Universitetet i Miskolc. Bland annat.

Men visst hjälpte även pengarna till. Det är ju tack vare dem som skolans alla lärare fick möjlighet att gå en utbildning inom spelkunskap. Efter det inköptes ett antal brädspel och man gjorde därtill kopior av wellpapp; som pjäser fick olika stenar duga. På så sätt fick varje elev ha sitt eget spel att lägga upp problemet på under mattelektionen.

Man vet nämligen sedan gammalt att för barn från missgynnsamma miljöer är inte lära vid tavlan intressant nog. Däremot går det att fänga deras intresse för en längre stund om de kan involveras i uppgifter som de får lösa egenhändigt. Med olika spel lär de sig växlingen mellan storleksordningar, de geometriska speglingarna och de grundläggande logiska operationerna.

– Men det riktiga genombrottet kom för tio år sedan, då vi började med att använda uppslutningsmetoden för lagarbete och individuell utveckling från Universitetet i Stanford. Vi var då den enda skolan i Ungern som införde metoden, säger Emese. – Och även hos oss var det till en början bara en tredjedel av lärarna som var intresserade.

I samband med att man införde den nya pedagogiska metoden inhandlade skolan 200 olika sorters brädspele, och alla lärare fick gå en utbildning i spelkunskap. Idag är skolans elever överlägset bäst i matematik i hela Ungern.

Under resans gång blev dock allt fler lärare involverade i diskussionerna om den nya metoden. Eleverna placerades i mixade grupper med mer och mindre duktiga barn. Varje grupp fick egna uppgifter som skulle lösas gemensamt inom gruppen. Under problemlösningstunderna ändrades de invanda rollerna, och barnen lärde sig argumentera och prata inför varandra.

– En oförutsedd ”biverkan” av det hela blev att det är våra elever som blir medlemmar i elevrådet på mellanstadiet, säger Emese.

Uppslutningsmetoden för lagarbete och individuell utveckling utvecklades ursprungligen i USA för att kompensera de spånsktalande elevernas språkliga handikapp.

– Det räckte för oss för att kunna starta, eftersom ordförädet hos flera av våra barn också var fattigt. Men jag hade fler frågor och

skrev ett brev till professorn på Stanford. Han blev överraskad av att vi under lektionerna använder hans metod som han utvecklade för fritidsverksamheten. Vi har fortfarande regelbunden kontakt och jag kan följa metodens erfarenheter i skolor i Nya Zeeland, Holland och Israel. Samtidigt jobbar även vi själva på att utveckla metoden, berättar Emese.

I dagsläget har skolan fem pedagogiska program som löper parallellt, bland annat sådana där man involverar föräldrarna i undervisningen. Varje förälder lär ut till gruppen det han eller hon anses vara bäst i.

– Någon lärde ut marmeladkokning, andra berättade om korgflätning eller om hur man pressar olja av solros. Efter 45 minuter reste sig både föräldrar och barn stolta ur bänkarna.

HF

Budapest XIV – Zugló

Jag vill inte påstå att det finns monumentala kulturinstitutioner här men faktiskt allt annat du vill ha. Har du tidsbrist eller av andra skäl snabbt vill veta hur vardag och verklighet ser ut i Budapest ska du ögonblickligen ge dig ut till just *Bosnyák tér XIV*.

Torget är en höjdpunkt i staden Budapest. Om du, likt författaren, vill låtsas som om du är budapestbo är det sannerligen här du ska gå omkring och låtsas. Saluhallen med sin marknad är precis som sådana ska vara, obegripliga, röriga, vackra, sunkiga, stora, väldoftande, omväxlande, billiga, inbjudande – ja, hitta själv på det epitet du tycker passar och du kommer att hitta det, epitetet alltså. Kvarteren runtomkring bjuder på det mesta av vad en levande stad kan. Vandra runt och njut.

Den som vill se ännu mer av Zugló beger sig till stationen *Stadionok* på röd metró och letar reda på trådbuss nummer 77. En vanvettig turtäthet gör att du inte behöver vänta mer än högst sex minuter innan nästa buss går, åtminstone på dagen när du

Hasse Nylén är svensken som är förälskad i Budapest. Han gör nya resor varje år till den älskade staden för att upptäcka nya platser, matställen och musik. Här bjuder vi på ett smakprov av upplevelserna från hans senaste besök. Texten är ett utdrag ur hans kommande bok.

Zugló är den befolkningsmässigt största stadsdelen på Pestsidan, här bor 120 000 människor. Alla dessa tycks vara i rörelse hela tiden och föredrar att resa med buss nummer 7.

Att vistas kring *Bosnyák tér XIV* i rusningstid är som att stå i en tredimensionell ordbok som visar det ord man söker i verkligheten. Den typen av ordböcker finns inte riktigt ännu men uppslagsordet "rusningstid" kommer absolut att exemplifieras med just *Bosnyák tér*. Den nya metrólinjen, grön linje med nummer 4, kommer så småningom att ha sin ena ändstation här.

Huvudtemat i Zugló är alltså folk. Det gör det hela ytterst intressant. Där folk finns, finns också det som folk behöver.

Dániel Dányi

URSPRUNGSSTATIONER II: DÉLI (SÖDRA STATION)

En byggnad varken vacker eller stolt, tråkig och obestämbar, en klump min buss (139) körde fram, glad att knäa och armbåga mig genom mängden

en tur bort från hemmet i Gazdagrét projekt med våningar house estate där flickor skrattade åt mig och jag gjorde en massa bus varje ny dag, denna plats en bullrig transit till nästa ställe för public transport genom oväsendet

min larmande walkman var min enda tröst, en tripp att ta med varje förevändning.

Det enda skälet att ta ett tåg från Déli var i min hjärna länkat till Balaton-nånting och semestrar som definitivt måste undflys. Ändå ska jag många år ta tåg till Szombathely och då initiera mig i åsynen av dess inre, samma sönderfallande grått.

och alla andra Zuglóbor är ute och rör på er. Sitt kvar på bussen ända upp till ändstationen som heter *Öv utca (Egressy út)*. Gå ner till torget *Rákosszéki tér XIV* där för övrigt bussen passerar på sin väg tillbaka och där du ska

gå på igen så småningom.

Du borde ha planerat så att du är hungrig på något sätt nu. Fika, ett glas vin eller öl eller mat är egalt.

På Bak-Tanya kommer du att ögonblickligen hamna i samspråk med någon lokal kändis. Stället är gemytligt och inbjudande. Folk därinne är intresserade av dig, vad i hela friden har fått just dig att komma just hit? Du kommer att ha en Unicum framför dig inom ett par minuter och när du själv bjuder kommer du att få en livshistoria tillbaka.

Något lullig vandrar du ner till Fortuna. Efterrem och äter lunch eller middag. Är det varmt sitter du ute, är det vår sitter du dessutom under det sprakande körsbärsträdet och njuter av din pörkölt.

Kyrkan på *Zaborhegy tér XIV* kan man tycka vad som helst om, mycket sevärd är den i alla fall. Den nutidshistoriskt intresserade kan teoretisera en smula kring hur arkitekten lyckades baxa sin ritning genom den kommunistiska byggnadsnämnden i Zugló när det begav sig. För allt i världen, gå in, du har sällan sett någon intressantare interiör i en modern kyrka. Är det en fullträff eller vänds ditt estetiska sinne ut och in? Jag vet inte, men prova!

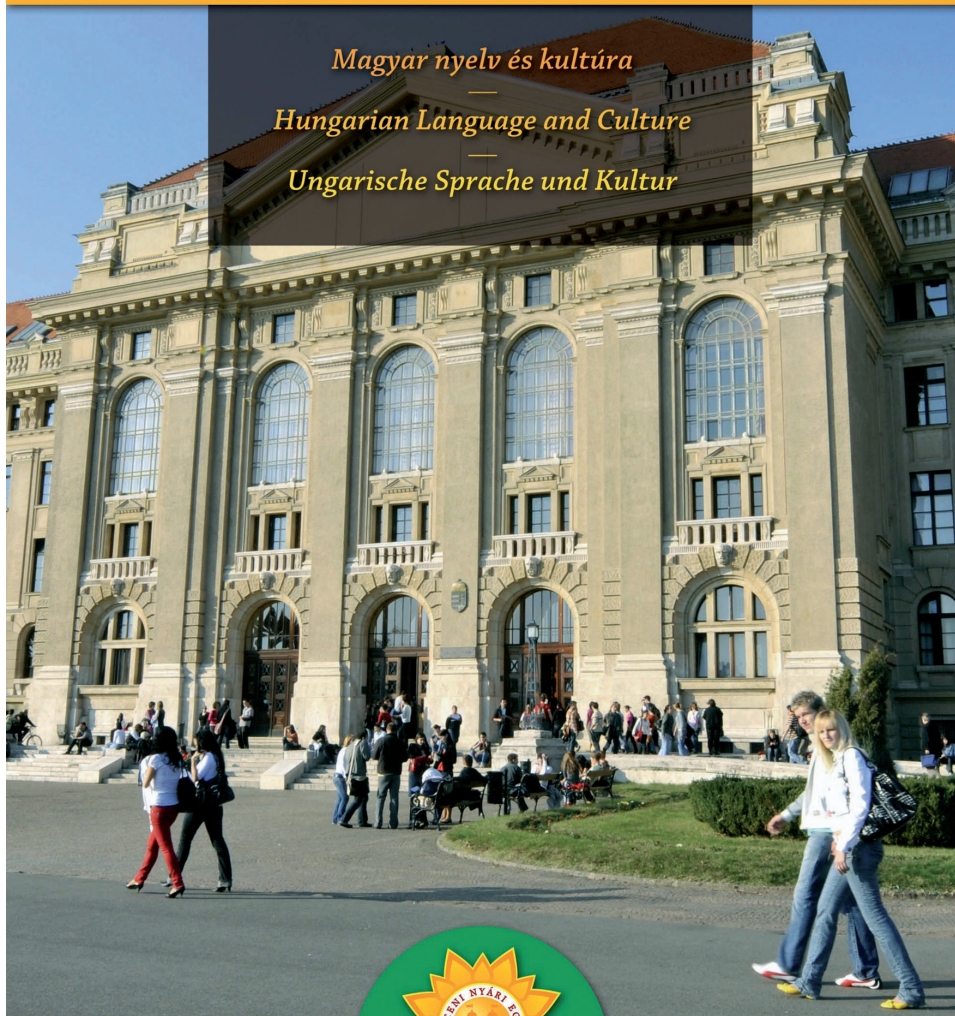

Debreceni Nyári Egyetem

Debrecen Summer School
Sommeruniversität Debrecen

2010 | DEBRECEN | BUDAPEST | SOPRON

Magyar nyelv és kultúra
—
Hungarian Language and Culture
—
Ungarische Sprache und Kultur

Est. 1927